

MIT JELENT A PÉLDABESZÉDEK 22,6?

SZABADOS ÁDÁM

Gyakran idézett igevers a Példabeszédek 22,6: „Neveld a gyermeket a neki megfelelő módon, még ha megöregszik, akkor sem tér el attól.” Kétféle népszerű értelmezése is ismert ennek a versnek. Az egyik szerint a gyermeket annak megfelelően kell nevelni, amilyen a természete. Ha valaki több törődést igényel, kapja meg, ha érzékenyebb, figyeljünk rá, ha társainál jobban kell terhelni, adjunk neki feladatokat, stb. Minden gyermek külön világ: megérdemli a tiszteletet, ahogy a szobrász is tiszteli a márványt, és az író is tiszteli a mondatokat. Ha jól végezzük szülőként a dolgunkat, a gyermekeink megtalálják az életben a helyüket.

A másik értelmezés inkább az angol fordításokból nőtt ki. Az angolban a „neki megfelelő módon” szavakat hagyományosan az „in the way he should go” (ahogyan járnia kell) frázissal adják vissza, ami a magyar fordításokkal szemben azt sugallja, hogy van egy általános életvezetési norma, amelyre a gyermeket meg kell tanítani, hogy aztán egész életében ahhoz tartsa magát. A Példabeszédek könyve máshol is az istenfélelemre való nevelés fontosságát hangsúlyozza, logikus, hogy itt is erről legyen szó. Ígéretként is fel lehet fogni: ha istenfélelemben neveljük gyermekeinket, idős korukban is istenfélők lesznek.

A két értelmezésben az a közös, hogy a mondat második részét („még ha megöregszik, akkor sem tér el attól”) ígéretnek fogja fel. A cél eszerint az, hogy a gyermek végül ne térjen el a neki kijelölt iránytól, legyen az akár valamiféle életvezetési norma, vagy éppen a saját személyiségének a kibontakozása.

A héber szöveg közelebbi vizsgálata mindkét értelmezést kérdőjelekkel veszi körül. Az, amit a magyar fordítások a „neki megfelelő módon” vagy a „az ő útjának módja szerint” szavakkal ad vissza, két héber szóból áll. Az egyik az *על-פי*, melynek magyarul a „szerint” vagy „módján” felel meg, a másik a *דרכו*, ami pedig az „út” és a hímnemű birtokos jelző összetétele: „az ő útja”. A két szó együtt tehát azt jelenti: „az ő útja szerint”. Ha már friss szemszögből nézzük a szöveget, érdemes azt is megkérdeznünk a szövegtől, hogy ez pozitív vagy negatív, előnyös vagy előnytelen dolog-e a gyermek számára. És az, ha idős korára sem tér le a saját útjáról? Jó az neki vagy rossz? Ha a Példabeszédek könyve más, neveléssel kapcsolatos verseit figyelembe vesszük, egyáltalán nem biztos, hogy ezt a verset ígéretnek érdemes felfognunk. Ugyanebben a fejezetben a 15. vers például így szól: „A gyermek szívéhez hozzátartozik az ostobaság, de a fenyítő bot kiúzi belőle.” A 23,13 arra buzdít, hogy ne sajnáljuk megfenyíteni a gyermeket, mert ezzel az idő előtti haláltól menthetjük meg. Talán még érdekesebb a 29,15: „A bot és a fenyítés bölcsé tesz, a kényeztetett gyermek pedig szégyent hoz anyjára.” A 29,17 így folytatja: „Fegyelmezd fiadat, akkor nyugodt lehetsz felőle, sok örömet találsz benne.”

Mindezek fényében nem kézenfőbb az igeverset inkább figyelmeztetésként felfogni? Amennyiben nem fegyelmezzük a gyermekeinket, hanem meghagyjuk őket a saját (ostoba) útjukon, egész életükre konzerváljuk az ostobaságukat. Az önző, elkényeztetett gyermek önző, elkényeztetett felnőtt, és végül önző, elkényeztetett öregember lesz. A szülők felelőssége, hogy ezt a nevelés és fenyítés révén megakadályozzák. Ezt az értelmezést erősíti a közvetlen kontextus is. A 22,5 azt mondja, hogy „Tövises és kelepcecék vannak a görbe úton, aki vigyáz magára, messze elkerüli azokat.” Ezután beszél a szöveg a gyermekek neveléséről (22,6). A szülők feladata, hogy a gyermekeiknek megmutassák a töviseket és kelepcecéket, melyekbe nevelés és fenyítés nélkül – saját ostobaságuk miatt – beleesnének. Ha helyes ez az exegézis, a Példabeszédek 22,6 nem ígéret, hanem feladat. Felszólítás a szülőknek, hogy a gyermek egójának kiteljesítése helyett törekedjenek inkább a gyermek szívében természetből meglévő ostobaság „kiűzésére”. Másszóval: neveljék a gyermekeiket!